

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SELFİTİS, NARSİSİZM, DİNİ DAVRANIŞ VE DİNİ İBADET İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP AMONG THE SELFİTİS, NARCİSİZM, RELİGİOUS BEHAVİOR
AND RELİGİOUS PRACTİCES İN COLLEGE STUDENTS

SEZAI KORKMAZ

DR. ÖĞR. ÜYESİ, KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DİN
PSİKOLOJİSİ ANABİLİM DALI

ASSISTANT PROFESSOR, PH.D, UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SUTCU İMAM FACULTY OF
THEOLOGY DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY OF RELIGION

kzsezai@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-0250-6673>

 <http://dx.doi.org/10.46353/k7auifd.725660>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types
Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received
22 Nisan / April 2020

Kabul Tarihi / Accepted
25 Aralık / December 2020

Yayın Tarihi / Published
Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season
Aralık / December

Atıf / Cite as

Korkmaz, Sezai, "Üniversite Öğrencilerinde Selfitis, Narsisizm, Dini Davranış ve Dini İbadet İlişkisi [The Relationship Among the Selfitis, Narcisizm, Religious Behavior and Religious Practices in College Students]". Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology 7/2 (Aralık/December 2020): 1089-1119.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi - Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Kilis, 79000 Turkey. All rights reserved.
For Permissions

ilahiatergisi@kilis.edu.tr

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SELFİTİS, NARSİSİZM, DİNİ DAVRANIŞ VE DİNİ İBADET İLİŞKİSİ¹

Öz

Selfie çekme davranışı son yıllarda sosyal bilimlerde çeşitli açılardan ele alınmaktadır. Selfie çekerken hayatını riske atan bireyler, cenaze törenlerinde selfie çekenler ve sosyal medyada sıkça selfie paylaşanlar üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada Selfitis Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve selfitis, narsisizm ve dindarlık arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmanın temel değişkenleri olan selfitis, narsisizm ve dindarlık arasındaki ilişkilerin ortaya koyulması amacıyla korelasyon, regresyon ve aracı değişken analizleri yapılmıştır. Çalışmaya yaşları 17 ile 42 yaşları arasında değişen 200 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmada katılımcıların yaş ortalaması 20,93'tür. Katılımcıların cinsiyete göre 81'i (%40.5) erkek, 119'u (%59.5) kadındır. Araştırmada dokümantasyon ve ilişkisel tarama yöntemi model olarak alınmıştır. Veri toplamak için kişisel bilgi formu, Selfitis Ölçeği, Narsistik Hayranlık ve Rekabet Ölçeği ve Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır. Selfitis Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizi için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. Bu araştırma, dini ibadet ile selfitis ve dindarlık/dini ibadet ile narsisizm arasında ilişkilerin olduğunu ve bu alanda diğer çalışmaların yapılabileceğini göstermiştir.

Özet

Son yıllarda internet ve sosyal medya kullanımı hem dünyada hem de ülkemizde sürekli artış göstermektedir. İnternet ve buna bağlı araçlar (örneğin selfie, sosyal medya vs.) bireylerin hayatını belli düzeyde etkilemektedir. Bu etki sosyal medya hesaplarında, toplumsal ve bireysel hayatta görülmektedir. Örneğin daha önceki dönemlerde mahrem olarak görülen fotoğraflar, günümüzde sosyal medya hesaplarında paylaşılmaktadır. İnternet ve çeşitli sosyal medya araçlarında paylaşılan fotoğraflar içinde selfie (özçekim) de belli bir yer kaplamaktadır. Özçekimlerin en çok paylaşıldığı sanal alan ise sosyal medya hesapları olmaktadır. Ülkemizde sosyal medya kullanımının oldukça yaygın olduğu göz önüne alındığında selfie paylaşımının da fazla olacağı değerlendirilmelidir. Selfie davranışlarını değerlendiren çalışmalara bakıldığında insanların hayatlarını farklı şekillerde etkilediği ifade edilmektedir. Dahası selfie davranışlarının cenaze töreni gibi dini içerikli olgularda dahi değişimlere neden olduğu aktarılmaktadır. Literatüre bakıldığında selfie davranışları ile narsisizm arasında ise pozitif yönde ilişki olduğunu bulgulayan birçok çalışma bulunmaktadır. Ayrıca selfie ve narsisizm gibi değişkenlerin dindarlıkla da ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada Selfitis Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması amaçlanmıştır. Selfitis Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizinden sonra çalışmanın temel değişkenleri olan dindarlık, selfitis ve narsisizm arasındaki ilişkilerin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu ilişkilerin belirlenmesinde korelasyon, regresyon ve aracı değişken analizlerine başvurulmuştur.

Selfitis kavramı, Vincent tarafından The Adobo Chronicles adlı sitede şaka ve parodi olarak ortaya atılmış ve tanımlanmıştır. Vincent, bu sitede selfitis kavramını, kişinin sosyal ve bireysel ilişkilerindeki boşluğu doldurmak ve öz-güven eksikliğini izole etmek için takıntılı ve aşırı bir biçimde (obsesif-kompulsif) kendi fotoğrafını çekme ve sosyal medya gibi mecralarda paylaşma arzusu olarak tanımlamıştır. Araştırmanın bir diğer temel değişkeni olan narsisizm ise bireyin kendini aşırı derecede sevmesi sonucu benmerkezci ve bencil davranışlar sergilemesidir. Psikanalist yaklaşıma göre ise kişinin kendi egosunu veya bedensel cinselliğini incelemesi ve

¹ Bu çalışmanın verileri 17 Ekim 2019 ile 31 Ekim 2019 tarihleri arasında toplanmıştır.

libidoya aşırı yoğunlaşması sonucunda, ilişkiler araması olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada dindarlık değişkeni ise boyutsal olarak ele alınmıştır. Dindarlık, davranış ve ibadet boyutu olarak iki alt boyutta incelenmiştir. Dini davranış, kişinin sosyal ve bireysel yaşamda dini içerikli davranışlara yönelmesini ve dini davranışın sosyal, ilişkisel ve psikolojik etkilerinin hayata yansımaları içermektedir. Dini ibadet ise kişinin namaz kılması, oruç tutması, dua etmesi ve Arapça ya da Türkçe Kuran-ı Kerim okumasını kapsamaktadır.

Araştırmada; “dindarlık ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki vardır,” “dini davranış ve dini ibadet ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır,” “dindarlık, dini davranış ve dini ibadet selfitis değişkenini yordamaktadır,” “dindarlık, dini davranış ve dini ibadet narsisizm değişkenini yordamaktadır,” “narsisizm selfitis değişkenini yordamaktadır,” “dindarlık, dini davranış ve dini ibadet, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide aracı değişken görevi görmektedir” hipotezleri test edilmiştir. Bu araştırmada model olarak alan yazın incelenmesi konusunda dokümantasyon yöntemi ve nicel verilerin analizinde tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada üç ayrı temel değişken olduğundan tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Çalışmanın örnekleme farklı sınıflardan 200 üniversite öğrencisi katılmıştır. Örnekleme dâhil olan öğrencilerin yaşları 17 ile 42 arasında değişmektedir ve örneklemin yaş ortalaması 20.93’tür. Veriler, Balakrishnan ve Griffiths tarafından geliştirilmiş olan Selfitis Ölçeği, Leckelt ve diğerleri tarafından geliştirilip, Demirci ve Ekşi tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Narsistik Hayranlık ve Rekabet Ölçeği, Ayten tarafından geliştirilen Dindarlık Ölçeği ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanmıştır.

Selfitis Ölçeğinin Türkçe dil geçerliliği sağlandıktan sonra güvenilirlik ve geçerlilik analizi yapılmıştır. Selfitis Ölçeğinin yapısal eşitlik modeline göre doğrulayıcı faktör analizi değerleri, $\chi^2/df = 2,643$, GFI = 0.843, AGFI = 0.766, NFI = 0.908, CFI = 0.940, RMR = 0.087, RMSEA = 0.091 olarak tespit edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizine göre faktör yükleri ve uyum indeksleri istatistiki olarak geçerli çıkmıştır. Cronbach’s Alpha değeri 0.963 olarak tespit edilmiştir. Değişkenler arasındaki korelasyon ilişkilerine bakıldığında selfitis değişkeni ile dindarlık arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Selfitis değişkeni ile narsisizm arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Selfitis ile dini davranış boyutu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmazken, selfitis değişkeni ile dini ibadet boyutu arasında anlamlı düzeyde ve negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Narsisizm değişkeni ile dindarlık arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu, narsisizm değişkeni ile dini davranış arasında ilişki bulunmazken, narsisizm değişkeni ile dini ibadet boyutu arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Regresyon ilişkilerine yönelik hipotezler bağlamında birtakım analizler yapılmıştır. Bu analiz bulgularına göre toplam dindarlık, selfitis davranışının anlamlı düzeyde yordayıcısı değildir. Dindarlık değişkeni narsisizm değişkenini ise anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır. Dini davranış boyutu ile selfitis değişkeni arasında ve dini davranış ile narsisizm değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı düzeyde regresyon ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. Dini ibadet boyutu, selfitis değişkenini belli düzeyde açıklayabilmektedir. Dini ibadet boyutu selfitis değişkeninin istatistiki olarak negatif yönde anlamlı bir yordayıcısıdır. Ayrıca bulgulara göre dini ibadet boyutu, narsisizm değişkeninin de anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordayıcısıdır. Son olarak çalışmada dindarlık, dini davranış ve dini ibadet boyutunun aracı değişkenlik rolüne yönelik analizler yapılmıştır. Narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide dini ibadet boyutu aracı değişken görevi yaparken, toplam dindarlık ve dini davranış boyutunun aracı değişkenlik rolü yapmadığı tespit edilmiştir. Narsisizm ile selfitis arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olması, ayrıca bu iki değişkeni dini ibadet boyutuyla anlamlı düzeyde ilişkilerinin olması, aracı değişken olarak kulla-

nılmasının uygun olduğunu göstermiştir. Dini davranış ve toplam dindarlığın ise aracı değişken olamamasının ilk nedeni narsisizm ve selfitis değişkenlerinin ikisiyle istatistikî olarak anlamlı düzeyde ilişkisinin olmamasıdır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Selfitis, Narsisizm, Dini Davranış, Dini İbadet.

THE RELATIONSHIP AMONG THE SELFITIS, NARCISISM, RELIGIOUS BEHAVIOR AND RELIGIOUS PRACTICES IN COLLEGE STUDENTS

Abstract

The behavior of taking a selfie has been discussed in various forms in academic studies in recent years. There are those who risk their lives while taking selfies, take selfies at funeral rites, this is also valid in islamic funeral rites and ceremonies and take selfies to share on social media. This situation attracts the attention of both media, including social media and academic researchers. In the current study, the relationship between selfie-taking behavior, narcissism, and religiosity are discussed. This study aimed to adapt the selfitis scale to Turkish and to investigated the relationships between selfitis, narcissism, and religiousness. The sample size of study consists of 200 university students, 81 (40,5%) males and 119 (59,5%) females, ages ranged from 17 to 42, with mean age of 20,93. Documentation and relational survey method were used as a model in the research. Personal information form, selfitis scale, narcissistic admiration and competition scale, and religiousness scale were used to gather data.

Summary

Vincent described the concept of selfitis in adobo chronicles, the parody and joke site as follows; *“the disorder is called selfitis, and is defined as the obsessive compulsive desire to take photos of one’s self and post them on social media as a way to make up for the lack of self-esteem and to fill a gap in intimacy.”* Selfitis has borderline, acute, and chronic aspects. Later, Balakrishnan and Griffiths conducted an academic research on the concept of selfitis. They also found that the concept of selfitis, like Vincent, has borderline, acute, and chronic aspects. Another essential variable of the study is narcissism. Narcissism is self-centered and selfish. According to the psychoanalytic approach, it is defined as pursuing relationships as a result of prioritizing one’s own ego or physical sexuality and excessive concentration on libido. In the current study, religiousness is investigated dimensionally. Religiousness has been studied as dimensions of behavior and worship. Religious behavior contains the person’s orientation towards religious behaviors in social and individual life and the reflection of the social, relational, and psychological effects of religious behavior in life. Religious worship includes the person praying, fasting, and reading the Quran in Arabic or Turkish.

The behavior of taking a selfie has been discussed in various forms in academic studies in recent years. There are those who risk their lives while taking selfies, take selfies at funeral rites, this is also valid in islamic funeral rites and ceremonies and take selfies to share on social media. This situation attracts the attention of both media, including social media and academic researchers. In the current study, the relationship between selfie-taking behavior, narcissism, and religiosity are discussed. This study aimed to adapt the selfitis scale to Turkish and to investigated the relationships between selfitis, narcissism, and religiousness. The sample size of study consists of 200 university students, 81 (40,5%) males and 119 (59,5%) females, ages ranged from 17 to 42, with mean age of 20,93. Documentation and relational survey method were used as a model in the research. Personal information form, selfitis

scale, narcissistic admiration and competition scale, and religiousness scale were used to gather data.

Hypotheses of the current study; “There is a negative relationship between religiousness and selfitis and narcissism,” “there is a negative relationship between religious behavior and religious worship and selfitis and narcissism.” religious behavior and religious worship predicts the narcissism variable ”;“ narcissism predicts the selfitis variable ”;“ religiosity, religious behavior, and religious worship, the relationship between narcissism and selfitis also acts as a mediator variable ”have been tested. After the Turkish language validity of the selfitis scale, reliability and validity analysis were performed. Confirmatory factor values according to the structural equation model of the selfitis scale were determined as $\chi^2 / df = 2.643$, GFI = 0.843, AGFI = 0.766, NFI = 0.908, CFI = 0.940, RMR = 0.087, RMSEA = 0.091. According to the explanatory factor analysis, factor loads and fit indices were statistically valid. Cronbach's Alpha value has been determined as 0.963.

It was determined that there was no relationship between the variables of the selfitis and religiousness. There was a statistically significant and positive correlation between the selfitis and narcissism. While there was no significant relationship between selfitis and religious behavior dimension, there was a negative and significant correlation relationship between selfitis and religious worship dimension. It was found that there was a negative correlation between narcissism and religiosity, and there was no correlation between narcissism and religious behavior, while the relationship between narcissism and religious worship dimension was negatively significant. Some data have been analyzed in the context of hypotheses regarding regression relations. According to the findings of this analysis, total religiosity score is not a significant predictor of selfitis behavior. The variable of religiosity predicts narcissism meaningfully and negatively. It was determined that there was no statistically significant regression relationships between religious behavior dimension and selfitis and between religious behavior and narcissism variable. Religious worship can explain the selfitis variable to a certain scope.

Religious worship dimension is a statistically significant negative predictor of the selfitis variable. In addition, according to the findings, the religious worship dimension is a significant and negative predictor of the narcissism variable. Finally, in the current study, analyzes were conducted on the mediating role of religiosity, religious behavior, and religious worship. The religious worship dimension functioned as a mediator in the relationship between the variable of narcissism and the selfitis variable while the total religiousness and religious behavior dimension do not play a mediator role.

Keywords: Psychology of Religion, Selfitis, Narcissism, Religious Behavior, Religious Practice.

GİRİŞ

İnternet, insanların hayatını belli düzeyde ve çeşitli şekilde etkilemektedir.² Kişilerin yaşamlarının etkilenmesinin altında aşırı internet kullanımı yatmaktadır. Ülkemiz ve dünya geneline bakıldığında insanların çoğunluğu internet ve buna bağlı araçları kullanmaktadır.³ İnternet 2000’li yıllardan itibaren toplum ve bireylerin hayatına dâhil olmuş ve bu durum sosyal ve psikolojik olarak değişimler ve dönüşümler sağlamıştır. Ayrıca internet insanların davranış, duygu, düşünüş, kültür, gelenek, din, maneviyat ve alışkanlıklarını değiştirmiştir. Örneğin internet jenerasyonu olarak adlandırılan neslin ya da z kuşağının, interneti daha fazla kullanma, yalnız yaşamaya daha yatkın, birden çok meslek yapmaya daha uyumlu⁴ ev ve ebeveynlerine daha bağımlı, sürücü belgesine daha az sahip olma gibi özellikler taşıdığı bilinmektedir. İnternet neslinin, x ve y kuşağına göre dine ve maneviyata daha az ilgi duyduğu ifade edilmektedir.⁵ Buradan hareketle internet kullanımının din ve maneviyat algısına direkt olmasa da kısmi olarak etki ettiğini söylemek mümkündür. Ayrıca internet kullanımı ile dindarlık arasında ilişkilerin olduğu ve interneti daha fazla kullanan insanların dine daha az yöneldiğini bulgulayan çalışmalar bulunmaktadır.⁶ Fakat din, maneviyat ile internet, sanal âlem arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar kısıtlı olduğundan bu verileri destekleyecek daha fazla nitel ve nicel bulgulara ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemizde internet kullanımına bakıldığında 69,107,183 kişi aktif olarak kullanmaktadır. Bu rakam ülke nüfusunun %83.3’üne tekabül etmektedir. Aynı şekilde ülkemizde sosyal medya kullanımı oldukça yaygındır. Örneğin aktif facebook kullanıcı sayısı 44,000,000 kişidir.⁷ Bu rakamlara bakıldığında internet ve sosyal medya kullanımının insanın duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu çalışmada ele alınan selfie çekme davranışının, internet ve sosyal medya kullanımıyla ilişkili olduğu yargısına varılabilir. Çünkü insanlar genellikle selfie davranışlarını

² Aman Gupta vd., “Internet addiction and its mental health correlates among undergraduate college students of a university in North India”, *Journal of Family Medicine and Primary Care* 7/4 (2018), 721.

³ Kültegin Ögel, *İnternet Bağımlılığı* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012), 1-5.

⁴ Orhan Adıgüzel et al., “Kuşakların Değişen Yüzü Ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/19 (2014): 165-182.

⁵ Jean M. Twenge, *İ-Nesli*, ed. Seda Darcan Çiftçi (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2018).

⁶ Hüsnü Bodur - Sezai Korkmaz, “İlahiyat Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanımı ve Dindarlık İlişkisi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2017): 329-351.

⁷ Internet World Stats (IWS), “Europe Internet Stats - Population Statistics” *Internet World Stats* (Erişim: 17 Nisan 2020),

sergilemek üzere internet ve sosyal medya araçlarına başvurmaktadır. Ayrıca insanlar selfie ve fotoğraf çekebilmek⁸ amacıyla kendilerine ekipman temin etmektedir. Dahası, kendi görünürlüklerini artırmak amacıyla⁹ bu alanlara yatırım yapmayı kişisel gelişimin bir eşiği olarak da değerlendirebilmektedir.

Son yıllarda sanal âlemle ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Örneğin internet bağımlılığı, siber zorbalık, internette oyun bağımlılığı, sanal kumar bağımlılığı, sanal iyi-oluş gibi konular sanal dünya ile ilgili yapılan çalışmalardan bazılarıdır.¹⁰ Ayrıca bazı araştırmalar da internet bağımlılığı, sosyal medya davranışları ve bağımlılığı, problemlerle internet kullanımı, online kumar bağımlılığı, siber zorbalık ve oyun bağımlılığı ile dindarlık ve maneviyat arasındaki ilişkiyi ele almaktadır.¹¹ Sanal âlemle ilgili yapılan çalışmalara son yıllarda selfie davranışı da eklenmiştir.¹² Fakat yurtiçi ve yurtdışında direkt olarak dindarlık ve maneviyat ile selfie arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar bulunmamaktadır. Bazı kısıtlı çalışmalarda dine ait olan bazı geleneklerle selfie davranışları arasında ilişkiler kurulmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda siber internet davranışlarının geleneksel durumları olumsuz etkilediği saptanmıştır. Örneğin cenazede selfie çekme bu alanın konuları içine dâhil olmuştur.¹³ Cenaze törenlerinde selfie çekme ve bunun internet ortamında paylaşılması bazı araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Cenazede selfie çekmenin geleneksel cenaze törenlerinin ahengine aykırı olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.¹⁴ Bu durum din psikoloji alanında selfie ile dindarlık arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu elbette ki kanıtlayamaz. Fakat selfie gibi sanal davranış örüntülerinin, gelenekler üzerindeki kısmi etkisine bir örnektir.

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan narsisizm ise selfie davranışları bağlamında değerlendirilmektedir. Aşırı derecede selfie çeken veya paylaşan insanların narsistik kişilik özellikleri taşıdığına dair literatürde birçok bulguya rastlanmaktadır.¹⁵ Bilindiği üzere narsisizm karanlık üçlünün (dark

⁸ Jessica Maddox, "Guns Don't Kill People ... Selfies Do": rethinking narcissism as exhibitionism in selfie-related deaths," *Critical Studies in Media Communication* 34/3 (May 27, 2017): 193–205.

⁹ P. Sorokowski et al., "Selfie posting behaviors are associated with narcissism among men," *Personality and Individual Differences* 85 (October 1, 2015): 123–127.

¹⁰ Sezai Korkmaz - Ali Ulvi Mehmedoğlu, "Dindarlık, Siber Zorbalık ve Problemlerle İnternet Kullanımı İlişkisine Dair Nicel Bir Araştırma," *Dini Araştırmalar* 21/53 (15-06-2018): 35–54.

¹¹ Samreen Naz - Hariom Sharma, "Review on Internet-Addiction, Personality, Religion and Adjustment of Youth", *International Journal of Recent Scientific Research* 9/1 (2018), 23535-23540.

¹² Vladan Starcevic vd., "Selfitis, selfie addiction, Twitteritis: Irresistible appeal of medical terminology for problematic behaviours in the digital age", *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry* 52/5 (2018), 408-409.

¹³ Martin Gibbs vd., "Selfies at Funerals: Mourning and Presencing on Social Media Platforms", *International Journal of Communication* 9 (2015), 14.

¹⁴ James M. Nelson, *Psychology, Religion and Spirituality* (New York: Springer Science & Business Media, 2009).

¹⁵ Piotr Sorokowski vd., "Selfie posting behaviors are associated with narcissism among men", *Persona-*

triad) bir ögesidir. Bir yönüyle narsisizmin sanal dünyaya yansımada selfitis köprü görevi görebilmektedir. Karanlık üçlü bağlamında narsistik kişilik bozukluğu ile selfitis arasındaki ilişkinin teorik arka plandan kaynaklanması da mümkündür. Narsisistlerin en belirgin özellikleri, baskın olmaya çalışmaları, kendilerini her yerde göstermek istemeleri, ihtişam ve gösterişe düşkün olmaları ve üstünlük kurmaya çalışmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında sosyal medya araçlarında bu özellikleri selfie ile sergilemek oldukça kolaydır. Örneğin bir çalışmada narsist kişilerin, selfie davranışlarının da oldukça fazla olduğunu ortaya koyulmuştur.¹⁶ Selfitis davranışı ile narsisizm birbirini karşılıklı olarak beslediğinden çalışmada narsisizm ile selfitis davranışı arasındaki ilişkinin ele alınması gerektiği düşünülmüştür. Diğer taraftan dini davranış ve dini ibadet ise yapısı gereği gösteriş, üstünlük ve egemenlik kurmayı, diğerlerini küçük görmeyi, kendini aşırı derecede önemsemeyi tasvip etmemektedir. Bu nitelikler göz önünde bulundurularak araştırmada dini davranış ve ibadetin, narsisizm ve selfitis davranışını negatif yönde nasıl etkilediği merak konusu olmuştur. Değişkenler arası ilişkiler değerlendirildiğinde selfie davranışları, narsisizm, dini davranış ve ibadet arasındaki ilişkilerin incelenmesi zorunluluğu doğmaktadır.

Selfitis kavramının ortaya çıkması, internet bağımlılığı kavramının ortaya çıkmasıyla benzer bir seyir izlemiştir. İnternet bağımlılığı kavramından ilk olarak bir internet sitesinde bahsedilmiştir. Ardından akademik çevreler konuya yönelmiş ve problemlerini internet davranışları¹⁷ adı altında büyük bir çalışma alanı doğmuştur. Selfitis kavramı da Vincent tarafından bir internet sitesinde şaka ve parodi olarak ortaya atılmış ve tanımlanmıştır.¹⁸ Vincent selfitis kavramını, kişinin sosyal ve bireysel ilişkilerdeki boşluğu doldurmak ve özgüven eksikliğini izole etmek için takıntılı ve aşırı bir biçimde (obsesif-kompulsif) kendi fotoğrafını çekme ve sosyal medyada paylaşma arzusu olarak tanımlamıştır. Selfitis'i bolderline, akut ve kronik olarak üçe ayırmıştır. Vincent, bu tanımın ve sınıflamanın Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından doğrulandığını iddia etmiştir. Amerikan Psikiyatri Derneği ise böyle bir şeyi doğrulamadığını belirttiğinde internet sitesinde paylaşılan bu haberin şaka ve paradi olduğu anlaşılmıştır. Fakat Balakrishnan ve Griffiths, selfitis olarak belirtilen bu kavramı akademik olarak araştırmaya karar vermişler ve selfitis davranışlarını ölçmeye yönelik Selfitis Ölçeği

lity and Individual Differences 85 (2015), 123-127.

¹⁶ Daniel Halpern et al., "‘Selfie-ists’ or ‘Narci-selfiers’?: A cross-lagged panel analysis of selfie taking and narcissism," *Personality and Individual Differences* 97 (July 1, 2016): 98-101.

¹⁷ Kwok Kei Mak et al., "Epidemiology of internet behaviors and addiction among adolescents in six Asian countries," *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 17/11 (November 1, 2014): 720-728.

¹⁸ James Vincent, "American Psychiatric Association makes it official: ‘Selfie’ a mental disorder" *The Adobo Chronicles* (Erişim: 01.04.2020).

adında bir envanter geliştirmişlerdir. Yaptıkları çalışmanın sonucunda selfitis diye bir olgunun var olduğu sonucuna ulaşmışlardır.¹⁹ Balakrishnan ve Griffiths tarafından yapılan çalışmada Vincent'in parodi olarak ifade ettiği borderline, akut ve kronik selfie çekimlerinin doğrulandığı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan Narsisizm kavramı, psikoloji alanına ilk olarak Havelack Ellis ve Paul Nücke tarafından psikolojik bir davranışın (cinsellik) tanımı ve cinsel sapkınlık için kullanılmıştır.²⁰ Otto Rank, narsisizm kavramını kendini beğenmişlik, kibir ve kendine hayranlıkla ilişkilendirmiştir. Narsisizm kişinin kendini aşırı derecede sevmesi sonucunda benmerkezci ve bencil davranışlar sergilemesidir. Psikanaliz yaklaşımına göre kişinin kendi egosunu veya (bedensel zevklerini) cinselliğini incelemesi ve libidoya aşırı yoğunlaşması sonucunda yakın ilişkiler araması olarak tanımlanmıştır. Ayrıca narsisizm, beden narsisizmi, birincil ve ikincil narsisizm olarak da sınıflandırılmıştır.²¹ Freud birincil ve ikincil narsisizme daha olumlu bakarak öz-sevginin düşünüldüğü kadar anormal olmadığını ve birincil narsisizmin kendini koruma içgüdüsünü harekete geçirerek egoya libidonal yönelim olarak tanımlamıştır. Birincil narsisizmin, ilk çocukluk döneminde bireyin kendini dış dünyadan veya nesnelere (nesne devamlılığı kazanılmaması) ayıramadığı için kendisini sevgi ve ilgi nesnesi olarak görmesiyle ilişkili olarak doğal bir gelişim süreci olduğu belirtilmiştir. İkincil narsisizm ise kişinin dışarıda bulamadığı sevgi ve ilgiyi²² başta annesinden ve dış nesnelere ayırıp kendine tekrar odaklanması olarak tanımlamıştır. Freud'a göre birincil ve ikincil narsisizm anormal olmayıp, kişilerin birincil narsisizmden ikincil narsisizme geçerken psikopatolojik rahatsızlıklar yaşamaları muhtemeldir. Freud, narsisizmi libidonun egoya veya dışarıdaki nesnelere ya da kişilere odaklanması bağlamında değerlendirmiştir. Kişi, kendi egosundan uzaklaşarak başka bir nesneye odaklandığında ve değer verip sevdiğinde, libido da o nesneye odaklanır. Böylece birincil narsisizm, ikincil narsisizme dönüşmüş olur. Gerek bu geçişlerde olsun gerekse ikincil narsisizmin birincil narsisizme tekrar dönmesinde ol-

¹⁹ Janarthanan Balakrishnan - Mark D. Griffiths, "An Exploratory Study of 'Selfitis' and the Development of the Selfitis Behavior Scale", *International Journal of Mental Health and Addiction* 16/3 (2018), 722-736.

²⁰ Sigmund Freud, "On narcissism: An introduction," *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works* 14/1 (1914-1916): 67-102.

²¹ Gary R. Vandenbos, *APA Dictionary Of Psychology* (Washington: American Psychological Association Inc., 2015).

²² İbrahim Demirci - Füsün Ekşi, "Büyükleme Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutilulukla İlişkisi," *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 46/1 (June 1, 2017): 37-58.

sun birtakım sıkıntılar yaşanabilir. Bu durum kişide psikolojik rahatsızlık olarak da ortaya çıkabilir.²³

Kernberg, Kohut ve Millon patolojik narsisizmi empatiden yoksun ve tutarsız erken dönem çocukluk yaşantılarıyla ilişkili görmüştür. Kernberg, narsisizmi anne ile çocuk arasındaki ilişkiye bağlı olarak yorumlamıştır. Anne ile çocuk arasındaki uyumsuzluklar ve iletişim bozuklukları narsisizme neden olmaktadır demiştir. Özellikle çocuk, anne tarafından terkedilme duygusuna maruz bırakılmışsa narsistik bozukluklara rastlamanın mümkün olduğu ifade etmiştir. Millon narsisizmin gerekçesi olarak herhangi bir gerçekliğe dayanmayan kendini aşırı değerli görme duygusuyla geliştiğini belirtmiştir.²⁴ Kohut ise narsisizmi, anne veya birincil derecede çocukların bakımını üstlenen kişi ile çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olarak değerlendirmiştir. Bakıcı veya anne çocuğun benliğini geliştirecek davranışlarda bulunursa, çocukta normal narsisizm ve doğal bir gelişim olacaktır. Aksine anne-çocuk ilişkisi bozuk olursa, anne kaprisli ve incitici davranışlar sergilerse çocuğun benlik gelişimi aksayacaktır ve narsistik bozukluklar ortaya çıkacaktır.²⁵ Narsistik kişiler, kendilerinin herkesten daha önemli, benzersiz, üstün ve cazibelerinin yüksek olduğu algısına sahiptirler. Bunun yanında saldırgan ve değer düşürmeye yönelik davranışlarda bulunurlar.²⁶ Narsisizm ile değersizlik duygusu arasında iki yönlü ilişki bulunmaktadır. Narsisist kişi, rekabet ortamında saldırgan ve diğerine karşı değer düşürücü davranışlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda kendi benliğine karşı da saldırgan davranmakta ve değersizlik hissi taşımaktadır. Narsistik kişilikler bir yandan büyülenmeci ve saldırgan davranırken diğer yandan bu yönlerinden kuşku duymaktadır. Aslında narsisizm, güçlü yönlerden ziyade güçsüz yönlerden daha fazla kuşku duyulmasına dayanmaktadır. Narsistik kişilikler, değersizlik ve güçsüzlük duygusunu izole etmek için kibirli ve üstünmüş gibi davranma eğilimindedirler. Bu açıdan narsisizm, değerli olmak kadar değersizlik hissiyle de ilişkilidir.²⁷

Bu çalışmanın bir diğer değişkeni olan dindarlığa bakıldığında dindarlık boyutsal olarak ele alınmıştır. Dindarlığın boyutsal olarak birçok alt boyutu bulunmaktadır. Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet boyutu olmak üzere iki alt boyutta incelenmiştir. Dini davranış, kişinin sosyal ve bireysel

²³ Freud, "On Narcissism: An Introduction," 67-102.

²⁴ Carolyn C. Morf - Frederick Rhodewalt, "Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model," *Psychological Inquiry* 12/4 (2001): 177-196.

²⁵ H. Kohut, "Thoughts on narcissism and narcissistic rage," *Psychoanalytic Study of the Child*, 27 (1972): 360-400.

²⁶ Demirci - Ekşi, "Büyülenmeci Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi," 37-58.

²⁷ Sheldon Bach, "On the narcissistic state of consciousness," *International Journal of Psycho-Analysis* 58 (1977): 209-233.

yaşamda dini içerikli davranışlara yönelmesini ve dini davranışın sosyal, ilişkisel ve psikolojik etkilerinin hayata yansımaları içermektedir. Dini ibadet ise kişinin namaz kılması, oruç tutması, dua etmesi ve Arapça ya da Türkçe Kuran-ı Kerim okumasını kapsamaktadır.²⁸ Dinin boyutsal olarak ele alınması Glock ve Stark'ın dine boyutsal yaklaşımına dayanmaktadır. Bu bağlamda Dindarlık Ölçeğinin ölçüm amaçlarına göre²⁹ dini davranış alt boyutu, dini etki boyutuyla ilişkiliyken dini ibadet boyutu, dini bilgi boyutuyla ilişkilidir.³⁰

Çalışmada selfitis, narsisizm, dini davranış ve dini ibadet değişkenlerinin seçilme amacı farklı boyutlarda ele alınabilir. İlk olarak dindarlık ile narsisizm arasındaki ilişkilere yönelik yapılan çalışmalarda bu iki değişken arasında ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Dindarlık ve alt boyutları olan dini davranış ve dini ibadet ile narsisizm arasında negatif yönde ilişki bulunmaktadır. Ayrıca narsisizm kavramı ile selfitis arasında gerek teorik gerekse uygulama açısından benzerliklerin olması alana katkı sağlamıştır. Örneğin narsisizm ve selfitis davranışlarında ortak olarak rekabet, büyülenme, kendini aşırı önemseme ve beğenme bulunmaktadır. Dahası dindarlık değişkeninin, psikolojinin olumsuz görünümünden olan narsisizm ve selfiti negatif yönde etkileyeceği varsayılmıştır. Bu etki de dindarlık ile selfitis arasındaki ilişkiyle ilgili yapılan çalışmalarda yeni bir alan açacaktır. Özellikle selfie çekmenin toplumsal, ekonomik ve psikolojik olarak birçok göstergesi bulunmaktadır. Örneğin kişinin selfie çekmesi, toplumsal olarak kimlik inşasına, ekonomik durumunun iyi olduğunu arz etmesine ve psikolojik olarak eğlenceli ve mutlu olduğuna bir işaret olarak paylaşılabilir. Bu durumun önemli hale gelmesinde kişilerin daha görünür olması olduğu gibi artık kendi kimlik inşalarını sosyal medya üzerinden³¹ oluşturmak istemesi de ağır basmaktadır. Gerek yurtiçi gerekse yurtdışı kaynaklar tarandığında selfie ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaya rastlanmamaktadır. Özçekim davranışları ve motivasyonları insanlarda her geçen gün artmaktadır. Bu durumda çalışma alana yeni bir görünüm kazandırmakta ve modern dönemde sıkça rastlanılan selfie davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışmada Selfitis Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve araştırmanın temel değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araş-

²⁸ Vandenbos, *APA Dictionary Of Psychology*.

²⁹ Ali Ayten, "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 12/2 (01 Haziran 2012), 101-119.

³⁰ Charles Young Glock, - Rodney Stark. *Religion And Society in Tension* (Chicago: Rand McNally, 1965).

³¹ Zafer Özdemir, "Sosyal Medyada Kimlik İnşasında Yeni Akım: Özçekim Kullanımı," *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 2/1 (2015): 112-131.

tırmanın temel değişkenlerden biri olan Selfitis Ölçeği Türkçe literatürde bulunmamaktadır. Bu nedenle selfie çekme değişkeninin ölçülebilmesi için Selfitis Ölçeğine ulaşılmış ve çalışmada kullanmak amacıyla Selfitis Ölçeği uyarlanmıştır. Ayrıca çalışmada dindarlık, selfitis ve narsisizm arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel değişkenlerini konu alan araştırmalara bakıldığında selfie ile narsisizm arasında ilişki kuran birçok çalışma bulunmaktadır.³² Bazı araştırmalarda selfie davranışıyla, online bağımlılıkları içeren davranışsal bağımlılıklar arasında ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.³³ Literatürde selfie davranışları, selfie bağımlılığı ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkileri³⁴ ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır.³⁵ Karakter özellikleri ve kişilik özellikleriyle selfie çekme arasında ilişki olduğunu bulgulayan bazı çalışmalar da yapılmıştır.³⁶ Gerek ülkemizde yapılan gerekse yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde; dindarlıkla narsisizm arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalar bulunmasına rağmen henüz dindarlıkla selfie ya da selfitis arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara rastlamak mümkün değildir. Dindarlık ile narsisizm arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar genel itibarıyla dindarlık ile narsisizm arasında negatif yönlü ilişki olduğunu saptamıştır.³⁷ Selfie davranışlarıyla narsisizm arasında ise pozitif yönde ilişkiler olduğunu tespit eden araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ise nicel yöntemlere göre selfie davranışları, narsisizm, dini davranış ve dini ibadet ilişkisi ele alınmaktadır. Bu doğrultuda değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

1. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

(H₁) Dindarlık ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki vardır.

(H₂) Dini davranış ve dini ibadet ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.

³² Daniel Halpern vd., “Selfie-ists’ or ‘Narci-selfiers’?: A cross-lagged panel analysis of selfie taking and narcissism”, *Personality and Individual Differences* 97 (2016), 98-101.

³³ Mark D. Griffiths, “Behavioural addiction’ and ‘selfitis’ as constructs – The truth is out there! A reply to Starcevic et al. (2018)”, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 52 (2018), 730-731.

³⁴ Cemil Akkaş vd., “Narsistagram’: Instagram Kullanımında Narsisizm”, *Selçuk İletişim* 13/1 (27 Ocak 2020), 130-157.

³⁵ Vladan Starcevic vd., “Selfitis, selfie addiction, Twitteritis: Irresistible appeal of medical terminology for problematic behaviours in the digital age”, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 52/5 (2018), 408-409.

³⁶ Peerayuth Charoensukmongkol, “Exploring personal characteristics associated with selfie-liking”, *Cyberpsychology* 10/2 (2016), 7.

³⁷ Orhan Gürsu - Fatmana Semiha Önce Özokudan, “Ergenlerde Dindarlık, Narsizm ve Özgüven”, *Turkish Academic Research Review - Türk Akademik Araştırmalar Dergisi [TARR]* 4/4 (2019), 439-454.

(H₃) Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet, selfitis değişkenini yordamaktadır.

(H₄) Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet, narsisizm değişkenini yordamaktadır.

(H₅) Narsisizm, selfitis değişkenini yordamaktadır.

(H₆) Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet değişkenleri; narsisizm ile selfitis arasındaki ilişki de aracı değişken görevi görmektedir.

2. METOT

Bu araştırmada model olarak alan yazın incelemesinde dokümantasyon yöntemi ve nicel verilerin analizinde ise tarama yöntemi kullanılmıştır. İstatistiksel araştırmalarda birçok tarama yöntemi bulunmaktadır. Çalışmada üç ayrı temel değişken olduğundan tarama modellerinden, ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır.³⁸ Verilerin toplanmasında anket yöntemine başvurulmuştur. Toplanan veriler tesadüfi örnekleme yöntemine dayanmaktadır. Katılımcılar bilgilendirilmiş ve gönüllülük esasına göre anketleri doldurmuşlardır.

2.1. Örneklem ve Veri Toplama

Çalışmanın örnekleme Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Ölçekler yüz yüze uygulanmıştır. Anketlerin uygulanması esnasında onam formu ile katılımcılara gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılar rıza/gönüllülük esasına dayalı olarak anketi doldurmuştur. Araştırmanın verileri 17 Ekim 2019 ile 31 Ekim 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışmanın örnekleme farklı sınıflardan 200 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların cinsiyete göre 81'i (% 40.5) erkek, 119'u (% 59.5) kadındır. Örnekleme dâhil olan öğrencilerin yaşları 17 ile 42 arasında değişmektedir ve örneklemin yaş ortalaması 20.93'tür.

2.2. Ölçekler

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından katılımcıların cinsiyet ve yaş gibi demografik durumlarının belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Selfitis Ölçeği: Bu ölçek Balakrishnan ve Griffiths tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 20 maddeden oluşmakta ve beşli Likert tipindedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe selfie çekme sayısı da artmaktadır. Ölçekten en fazla 100 puan alınabileceken en düşük 20 puan alınmaktadır. Çevresel gelişmeler, sosyal rekabet, ilgi çekme, ruh durumu, özgüven ve öznel uy-

³⁸ Dennis Howitt - Duncan. Cramer, *Introduction to SPSS statistics in psychology: for version 19 and earlier* (Harlow: Pearson Education Limited, 2011).

gunluk olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır.³⁹ Bu çalışmada toplam selfitis puanı dikkate alınarak analizler yapılmıştır. Bu çalışmada ölçek Türkçe'ye çevrilerek gerekli uyarlama çalışmaları yapılmış ve katılımcılara uygulanmıştır. Bulgular kısmında ölçeğe ait istatistiki veriler sunulmuştur. Çevresel Etkiler alt boyutunun (1,7 ve 13. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.689'dur. Sosyal Rekabet alt boyutunun (2,8,14 ve 20. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.847'dir. İlgi Çekme alt boyutunun (3,9 ve 15. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.884'tür. Ruh Hali alt boyutunun (4,10 ve 16. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.90'dir. Öz güven alt boyutunun (5,11 ve 17. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.760'dır. Özel Uygunluk alt boyutunun (6,12 ve 18. maddeler) Cronbach's Alpha değeri 0.856'dır. Seltifis Ölçeğinin toplam KMO değeri 0.949 (Barlett's Test $X^2= 3531.449$; $df=171$; $p=.000$)'dur. Selfitis Ölçeğinin toplam maddeler Cronbach's Alpha değeri 0.963 olarak tespit edilmiştir.

Narsistik Hayranlık ve Rekabet Ölçeği – Kısa Form: Bu ölçek Leckelt ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir.⁴⁰ Narsistik Hayranlık Ve Rekabet Ölçeği, hayranlık ve rekabet olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Demirci ve Ekşi tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.⁴¹ Bu çalışmada toplam narsisizm puanı esas alınarak analizler yapılmıştır. Ölçeğin toplam maddeler Cronbach's Alpha değeri 0.760'dır.

Dindarlık Ölçeği: Bu ölçek ise Ayten tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üçlü Likert tipinde olup, 11 maddeden oluşmaktadır. Dini davranış ve ibadet olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır.⁴² Kadın ve erkekler arasındaki dindarlık puanlarının ölçümünde, kadınların dindarlık puanına dezavantaj oluşturduğundan dolayı Cuma ve Bayram namazına gitme maddeleri ve Dindarlık Ölçeğinin ilk maddesi istatistiki olarak kararlılık göstermediğinden ölçekten çıkartılmıştır. Ayrıca ölçeğin geliştirildiği çalışmada da bu maddeler ölçekten çıkartılmış ve güvenilirlik-geçerlik çalışması bu duruma uygun olarak yapılmıştır. Dindarlık Ölçeğinin toplam maddeler Cronbach's Alpha değeri 0.669'dur.

2.3. Veri Analizi

Selfitis Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması için ilk olarak kuramsal ve kav-

³⁹ Balakrishnan - Griffiths, "An Exploratory Study of 'Selfitis' and the Development of the Selfitis Behavior Scale," 722-736.

⁴⁰ Marius Leckelt vd., "Validation Of The Narcissistic Admiration And Rivalry Questionnaire Short Scale (NARQ-S) In Convenience And Representative Samples", *Psychological Assessment* 30/1 (2016), 86-96.

⁴¹ İbrahim Demirci - Füsün Ekşi, "Büyükleme Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 46/1 (2017), 37-58.

⁴² Ayten, "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma," 101-119.

ramsal çerçeve incelenmiştir. Kavramsal yaklaşımın ardından ölçek maddelerinin çevirisi ve çevirisinin yapı geçerliliği sağlanmıştır. Selfitis Davranış Ölçeğinin İngilizce'den çevirisi yapıldıktan sonra 140 kişiden oluşan katılımcılara pilot bir uygulama (deneme uygulaması) yapılmıştır. Deneme uygulamasında madde ve faktör geçerlilik (KMO ve Pearson Momentler Çarpımı) testine tabi tutulmuştur. Maddeler ve faktör geçerliğinden sonra güvenilirlik analizi yapılmıştır. Son basamak olarak da yapısal eşitlik modeline göre doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.⁴³ Bu çalışmanın bulguları ile pilot uygulamanın verileri paralellik göstermiştir. Veriler analiz edilirken IBM SPSS paket programı ve yapısal eşitlik modeline dayalı AMOS programı kullanılmıştır. Bu çalışmada betimleyici ve doğrulayıcı faktör analizi, betimsel istatistik, korelasyon, regresyon ve aracı değişken analizi gibi yöntemlere başvurulmuştur.

3. BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde Selfitis Ölçeğinin doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Temel değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla korelasyon ilişkisi, regresyon ilişkisi ve aracı değişken analizi yapılmıştır. Ayrıca Selfitis Ölçeğinin Türkçe dil geçerliliğine dair açıklamalara yer verilmiştir. Bu bölümde ilk olarak bulgular ortaya koyulmuş ardından hipotezlerin desteklenip desteklenmediği ifade edilmiş ve son olarak literatüre dayalı olarak tartışma/yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Türkçe Dil Geçerliliği

Selfitis Ölçeğinin İngilizce'den Türkçe'ye uyarlanması amacıyla eş değeri sağlamak için ters çeviri tekniği kullanılmıştır. İlk olarak ölçeğin İngilizce aslı Türkçe'ye çevrilmiştir. Ardından Türkçe'ye çevrilen ölçek, dil yeterlilikleri olan üç araştırmacı tarafından İngilizce'ye tekrar tercüme edilmiştir ve ölçeğin İngilizce aslıyla kıyaslanmıştır. Ölçeğin Türkçe-İngilizce karşılaştırması için dil yeterliliği olan üç araştırmacıdan tekrar görüş alınmış ve İngilizce çevirileri karşılaştırılmıştır. Ölçeğin özgün maddelerini en iyi kapsayan ifadeler benzerlik ve farklılıklara göre belirlenip ölçeğin Türkçe haline son hali verilmiştir.

3.2. Selfitis Ölçeği Geçerlilik Analizi

Selfitis Ölçeğinin yapısal eşitlik modeline göre doğrulayıcı faktör değerleri, $\chi^2/df = 2,643$, GFI = 0.843, AGFI = 0.766, NFI = 0.908, CFI = 0.940,

⁴³ Adnan Erkuş, "Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar", *Türk Psikoloji Bülteni* 13/40 (2007), 17-26.

RMR = 0.087, RMSEA = 0.091 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin 19. maddesi açıklayıcı faktör analizinde Tablo 1’de görüldüğü üzere istatistiki olarak anlamlı olmasına rağmen, doğrulayıcı faktör analizinde faktör yükü .180 olduğu için, ölçek maddelerinden çıkartılmıştır. Ölçeğin 19. maddesi, Selfitis Ölçeğine uygunluk göstermiyor olarak yorumlanmıştır. Selfitis Ölçeğinde bir maddeyi dışladığımızda, tüm maddelerin faktör yükleri istatistiki olarak 0.001 düzeyinde anlamlıdır.⁴⁴

Tablo 1: Selfitis Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
Madde 1	.797					
Madde 7	.772					
Madde 13	.724					
Madde 19*	.538*					
Madde 2		.835				
Madde 8		.887				
Madde 14		.889				
Madde 20		.706				
Madde 3			.895			
Madde 9			.903			
Madde 15			.904			
Madde 4				.907		
Madde 10				.931		
Madde 16				.912		
Madde 5					.781	
Madde 11					.881	
Madde 17					.804	
Madde 6						.885
Madde 12						.897
Madde 18						.861
Varyans (%)	51.118	69.332	81.112	84.074	67.741	77.610
Eigenvalues	2.045	2.773	2.433	2.522	2.032	2.328

KMO = 0.949; Bartlett’s test of sphericity = 3531.449; df = 171; p = 0.001

Extraction method:principal component analysis; rotation method: Varimax with Kaiser Normalization *Madde 19 ölçekten çıkartılmıştır.

⁴⁴ Barbara M. Byrne, *Multivariate Applications Series. Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, And Programming (2nd ed.)*. (New York: Routledge/Taylor & Francis Group, 2010).

Selfitis Ölçeğinin yapısal eşitlik modeline göre değerlerine bakıldığında model fit uyumunun istatistiki olarak çok iyi olduğu görülmektedir.⁴⁵ Tablo 1'deki faktörler sırasıyla çevresel etkiler, sosyal rekabet, ilgi çekme, ruh hali, özgüven ve öznel uygunluk olarak belirtilmiştir. Tablo 1'deki faktör yüklerine bakıldığında 19. madde hariç, maddelerin tamamının istatistiki olarak geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Madde 19 açıklayıcı faktör analizine göre anlamlı ve faktör yükü kabul edilebilir⁴⁶ olsa da doğrulayıcı faktör analizine göre istatistiki olarak faktör yükü (.180) kabul edilebilir düzeyde değildir. Bu nedenle madde 19 ölçekten çıkartılmıştır. Ölçeğin her bir faktörünün varyans dağılımları da kabul edilebilir düzeydedir. Ölçek bu bulgulara göre orijinal verilerine paralellik göstermektedir.⁴⁷ Bu haliyle Selfitis Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik açısından istatistiki olarak kullanılabilir olduğu ortaya çıkmıştır.

3.3. Korelasyon ve Regresyon İlişkileri

Bu başlık altında hipotezlere dayalı olarak korelasyon ve regresyon ilişkileri analizi yapılmıştır. Tablo 2'de değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyan korelasyon matrisine yer verilmiştir.

Tablo 2: Korelasyon Matrisi

	1	2	3	4	5
1.Selfitis	1				
2.Dindarlık	-.121	1			
3.Narsisizm	.441**	-.168*	1		
4.Dini Davranış	-.003	.886**	-.093	1	
5.Dini İbadet	-.224**	.770**	-.197**	.348**	1

** p < 0.01; * p < 0.05

Tablo 2'ye bakıldığında selfitisle dindarlık arasında negatif yönde ($r_{(200)} = -.121$; $p = 0,076$) ilişki olmasına rağmen istatistiki olarak anlamlı düzeyde ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Selfitis ile narsisizm arasında ise anlamlı ve pozitif yönde ilişki ($r_{(200)} = .441$; $p < 0,01$) olduğu görülmektedir. Selfitis ile narsisizm arasında orta düzeyde bir korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. Selfitis değişkeni ile dini davranış boyutu arasında ise negatif yönde bir ilişki olmasına karşın istatistiki olarak anlamlı düzeyde değildir ($r_{(200)} = -.003$; $p =$

⁴⁵ Byrne, *Multivariate Applications Series. Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, And Programming* (2nd ed.).

⁴⁶ Howitt - Cramer, *Introduction To SPSS Statistics In Psychology: For Version 19 And Earlier*.

⁴⁷ Chung Ying Lin vd., "Evaluation of the Selfitis Behavior Scale Across Two Persian-Speaking Countries, Iran and Afghanistan: Advanced Psychometric Testing in a Large-Scale Sample", *International Journal of Mental Health and Addiction* 18/1 (2020), 222-235.

.941). Selfitis değişkeni ile dini ibadet değişkeni arasında ise negatif yönde anlamlı ($r_{(200)} = -.224$; $p < 0,01$) düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Dindarlık değişkeni ile narsisizm değişkeni arasında negatif yönde anlamlı ($r_{(200)} = -.168$; $p < 0,05$) düzeyde ilişki vardır. Narsisizm değişkeni ile dini davranış boyutu arasında negatif yönde ilişki olmasına rağmen istatistiki olarak anlamlı ($r_{(200)} = -.093$; $p = .191$) düzeyde değildir. Narsisizm değişkeni ile dini ibadet boyutu arasında ise anlamlı ve negatif yönde ($r_{(200)} = -.197$; $p < 0,01$) ilişki olduğu saptanmıştır.

Korelasyon ilişkisi, değişkenlerin karşılıklı olarak etkileşimini ve ilişkisini ortaya koymaktadır. Değişkenlerin pozitif yönlü ilişkilerinin olması o değişkenlerin birbirini paralel olarak etkilediğini göstermektedir. Negatif yönlü ilişkiler ise birbiri ters yönde etkilemektedir. Yukarıdaki Tablo 2’de ortaya koyulan bulgular ışığında hipotezlere bakıldığında; “(H_1) dindarlık ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki vardır” hipotezi dindarlık ile selfitis arasındaki ilişkide desteklenmemiştir. H_1 hipotezinin varsayımı olan, dindarlıkla narsisizm arasındaki ilişkiye yönelik varsayım doğrulanmıştır. Dindarlık ile narsisizm arasındaki ilişki negatif yöndedir. Buradan hareketle dindarlık arttıkça narsisizmin azaldığını ifade etmek mümkündür. Dindarlık ile narsisizm arasındaki ilişkinin korelasyon kuvveti her ne kadar zayıf da olsa istatistiki olarak değerlendirmeye müsaittir. Dindarlık değişkeni psikolojide olumlu yönü temsil etmektedir. Örneğin pozitif psikoloji açısından bakıldığında değerler sınıflamasında dindarlık ve maneviyat⁴⁸ önemli bir olumlu özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Narsisizm ise psikopatolojinin bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki karanlık üçlünün (dark triad) bir saç ayağı olarak makyavelizm ve psikopatiyle beraber ele alınmaktadır. Bu bakımdan dindarlık ile narsisizm arasında negatif ilişkinin olması, olumlu bir vurgu olarak görülebilir.

Araştırmanın bir diğer hipotezi olan “(H_2) Dini davranış ve dini ibadet ile selfitis ve narsisizm arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır” hipotezi dini davranış ile selfitis arasındaki ilişkide doğrulanamazken dini ibadet ile selfitis arasındaki ilişki de doğrulanmıştır. Dini davranış ile narsisizm arasındaki ilişki desteklenmemişken dini ibadet ile narsisizm ve selfitis arasındaki ilişkide doğrulanmıştır. Bu bağlamda dini davranış boyutunun hem narsisizm hem de selfitis değişkeni ilişkisinde etkili olmadığı görülmektedir. Dini davranış boyutu, insanların yeme, içme, sosyal çevre ve toplumsal hayat ile ilgili dini davranışlarını içermektedir. Dini davranışın selfie çekme ve narsisizmle istatistiki olarak anlamlı olmasa da negatif yönde ilişki-

⁴⁸ Christopher Peterson - Martin Seligman, *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification* (New York: Oxford University Press, 2004).

li çıkması dikkate değerdir. Dini ibadet boyutunda etkin olan kişilerin ise narsisizm puanları düşmekte ve selfie çekme oranları da azalmaktadır. Bu nedenle dini ibadeti daha çok yapan kişilerin narsistik davranışlarının azaldığını ve daha az selfie çektiklerini söylemek mümkündür. Bir diğer dikkat çekici kısım ise dindarlık, dini davranış ve dini ibadet ile narsisizm ve selfitis değişkenlerinin negatif yönde ilişkili olmalarıdır. Ayrıca dini ibadet değişkeninin narsisizm ve selfitis ile negatif yönde anlamlı çıkması da önemli bir bulgudur. Dini ibadet ile selfitis arasında negatif ilişki olup, dini davranış ile selfitis arasında ilişki olmaması, kişilerin selfie edimlerinde, dini davranışları dikkate almamalarından kaynaklanıyor olabilir. Dini davranış boyutunun hem selfitis hem de narsisizmle ilişkili çıkmaması dindarlığın alt boyutu olarak değerlendirilen dini davranış boyutunun yapısıyla da ilişkili olması muhtemeldir.

Gerek yurtdışı gerekse yurtiçi literatür incelendiğinde; selfie çekme ile dindarlık veya maneviyat arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlamak henüz mümkün değildir. Özellikle dindarlık ile ilgili çalışan araştırmacıların selfie ve internet konularına yönelmiyor olması burada belirleyici olmaktadır. Selfie çekmenin, geleneksel ve dini kültüre etkisi üzerine yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin bir çalışma, cenazelerde selfie çekme davranışlarını konu almıştır. Çalışmaya göre özellikle genç kuşakların selfie davranışları sebebiyle cenaze töreni yapısının değiştiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu durum yas tutma davranışlarını da etkilemektedir.⁴⁹ Buradan hareketle selfie davranışının dindarlığa, dini davranışa ve dini ibadete etkisi olacağını söylemek henüz mümkün değildir. Fakat yukarıdaki Tablo 2’de selfitis ile dini ibadet değişkeninin karşılıklı olarak ilişkili çıkması da farklı çalışmaların yapılma zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Ek olarak dini ibadeti daha fazla yapan kişilerin, selfie çekme oranının düştüğünü veya tam tersi olarak selfie çekenlerin daha az dini ibadete yöneldiğini söylemek de mümkündür.

Narsisizm kavramında olduğu gibi selfitis kavramı da karanlık üçlüye (dark triad) benzer ve bu özellikleri taşıyabilecek niteliktedir. Bu nedenle selfitis ile narsisizm arasında pozitif yönde ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Selfie ile narsisizm arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin bir çalışmada, narsistik kişilik özelliği gösterenlerin daha çok selfie çekeceği ve daha çok selfie çekenlerin narsistik kişilik özelliklerine sahip olacağı yönünde varsayım oluşturulmuştur. Bu çalışmada narsisizm ile selfie çekme arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Ardından narsistik kişilik özelliği taşıyanların daha fazla selfie çektiği ve buna

⁴⁹ Gibbs vd., “Selfies at Funerals: Mourning and Presencing on Social Media Platforms,” 14.

bağlı olarak daha fazla selfie çekenlerin narsistik özelliklerinin daha da arttığı saptanmıştır.⁵⁰ Literatürdeki yapılan çalışmaların tablo 2'deki selfitis ile narsisizm arasındaki korelasyon ilişkisini doğruladığı görülmektedir.⁵¹

Dindarlık çalışmaları incelendiğinde dindarlığın olumlu yönleri, psikopatolojik değişkenlerle negatif yönde ilişki göstermektedir. Buna bağlı olarak narsisizm ile dindarlık arasındaki ilişkilere bakıldığında genel itibarıyla negatif yönde ilişki olduğu görülmektedir. Türkiye'de yapılan bir çalışmaya göre dindarlık ile narsisizm arasında negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.⁵² Bir başka çalışma yüksek din eğitimi alanların, yaşları arttıkça narsistik özelliklerinin azaldığını saptamıştır.⁵³ Yapılan başka bir çalışmada ise İslami eğilimle narsisizm arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir.⁵⁴ Bir diğer araştırmada ise öznel dindarlık, ibadet etme ve ahlaki davranma ile narsisizm arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın bulgularına göre öznel dindarlıkta yüksek puan alanlar, ibadet boyutunda daha yüksek puan alanlar ve ahlaki davranışlarda daha yüksek puan alanlar, bu üç değişkende daha düşük puan alanlara göre daha düşük narsisizm puanlarına sahiptir.⁵⁵

Tablo 3: Regresyon Ağırlıkları (YEM)

	Std. C. (β)	Std. Er.	t	p
Dindarlık ----> Selfitis	-.126	.232	-1.788	.074
Dindarlık ----> Narsisizm	-.168	.291	-2.405	.016*
Dini davranış ----> Selfitis	-.005	.172	-.074	.941
Dini davranış ----> Narsisizm	-.093	.216	-1.315	.189
Dini ibadet ----> Selfitis	-.229	.214	-3.321	***
Dini ibadet ----> Narsisizm	-.197	.272	-2.832	.005**
Narsisizm ----> Selfitis	.441	.050	6.935	***

* p < 0.05; ** p < 0.01; *** p < 0.001; YEM: Yapısal Eşitlik Modeline Göre

Tablo 3'teki regresyon bulgularına bakıldığında dindarlık değişkeni selfitis değişkenini yordamamaktadır ($\beta = -.126$; p = 0.074). Dindarlık, narsisizmin anlamlı düzeyde ($\beta = -.168$; p < 0.05). yordayıcısıdır. Dindarlık değiş-

⁵⁰ Halpern vd., "Selfie-ists' or 'Narci-selfiers'?: A Cross-Lagged Panel Analysis Of Selfie Taking And Narcissism," 98-101.

⁵¹ Demirci - Ekşi, "Büyüklenmeci Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi," 37-58.

⁵² Gürsu - Önce Özokudan, "Ergenlerde Dindarlık, Narsizm ve Özgüven," 439-454.

⁵³ İsa Özel, "Dindarlarda Narsizm: Yüksek Din Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma", *Journal of International Social Research* 7/32 (2014), 310-327.

⁵⁴ Orhan Gürsu - Çiğdem Apaydın, "Narsizm İle Özgüven Arasındaki İlişkide İslami Eğilimin Aracılık Rolü", *Ekev Akademi Dergisi* 20/66 (2016), 551-562.

⁵⁵ Saffet Kartopu, "Narsisizmin Dindarlık Eğilimleriyle İlişkisi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği", *The Journal of Academic Social Science Studies* 6/6 (2013), 625-649.

keni narsisizme ilişkin varyansın -.168'ini açıklamaktadır. Dini davranışın ise selfitisi yordamadığı ($\beta = -.005$; $p = .941$) tespit edilmiştir. Aynı şekilde dini davranış, narsisizm değişkenini yordamamaktadır ($\beta = -.093$; $p = .189$). Dini ibadet boyutu ise selfitis değişkenini anlamlı ve negatif yönde yordadığı ($\beta = -.229$; $p < 0.001$) saptanmıştır. Aynı zamanda dini ibadet boyutu narsisizm değişkenini de negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = -.197$; $p < 0.01$). Son olarak narsisizm değişkenin, selfitis değişkenin pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordayıcısı olduğu bulunmuştur ($\beta = .441$; $p < 0.001$).

Yukarıdaki Tablo 3 bulguları göstermektedir ki regresyon ilişkisine dair “(H_3) *Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet selfitis değişkenini yordamaktadır*” hipotezi sadece dini ibadetin, selfitis değişkenini yordaması konusunda doğrulanmıştır. Dini ibadet, selfitis davranışının -.229'unu açıklamaktadır. Dini ibadet değişkeninin selfie çekme üzerindeki etkisi % 23'tür. Bu bakımdan dini ibadete yönelen kişilerin selfitis davranışını azalttığını ifade edilebiliriz. Dini ibadetin selfitis davranışını % 23 oranında azaltması oldukça önemli bir veri sunmaktadır. Dini davranışın selfitis üzerinde etkili olmayıp dini ibadetin selfitis üzerinde etkili olması, kişilerin sanal âlemde dini davranış önemsemediklerini gösteriyor olabilir. Zira bazı çalışmalarda sosyal medyada dindar kişilerin özçekim paylaşımlarının arttığından bahsedilmiştir. Hatta bu bağlamda sosyal medya dindarlığı⁵⁶ kavramsallaştırması yapılmıştır. Sosyal medya dindarlığının gerçekleşebilmesi için dini davranışların geri plana itilmesi gerekmektedir. Fakat sosyal medya dindarlığının sergilenmesinde dini ibadetler herhangi bir engel teşkil etmemektedir. Bu bakımdan dini davranışların değişkenlerle ilişkili çıkmaması muhtemel görülebilir. Bu durum sanal dünyada dini davranışın yok sayılmasından veya selfie çekmenin dini davranışla ilişkili olmadığı algısından kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmanın önemli bir değişkeni de narsisizm kavramıdır. Araştırmada narsisizm, dindarlık, dini davranış ve dini ibadete yönelik de hipotez ifade edilmiştir. Araştırmanın narsisizmle ilgili “(H_4) *Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet narsisizm değişkenini yordamaktadır*” hipotezi dindarlık ile dini ibadet boyutunda desteklenmiştir. Toplam dindarlık, narsisizmin negatif yönde % 17'sini açıklamaktadır. Dini ibadet ise narsisizmin % 20'sini açıklayabilmektedir. Dindarlık ile dini ibadetin narsisizm üzerindeki etkisi kayda değerdir diyebiliriz. Karanlık üçlüden olan narsisizm üzerinde dindarlığın % 17'lik ve dini ibadetin % 20'lik etkisinin olması istatistik araştır-

⁵⁶ Nihat Oyman, “Sosyal Medya Dindarlığı,” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2016): 125–167.

malar açısından oldukça önemlidir. Narsisizmin çok yönlü bir rahatsızlık olduğunu değerlendirecek olursak dindarlığın ve ibadetin etkisi sağaltımda işlevsel olabilir. Kernberg, Kohut ve Millon, narsistik kişilik bozukluğun gelişmesinde çocukluk yaşantılarının etkili olduğunu özellikle vurgulamıştır.⁵⁷ Psikoterapilerde erken dönem çocuklukta yaşayan sorunların tedavisi uzun zamanlar almaktadır. Psikoterapilerde sağaltım sağlanmasında birçok yöneme başvurulmaktadır. Örneğin şema terapi yaklaşımlardan⁵⁸ sadece birini oluşturmaktadır. Şema terapiye destekleyici olarak meditasyonda kullanılmaktadır. Bulgulardan anlaşıldığı üzerine şema terapiye destek olarak meditasyona benzer şekilde dini ibadetin de kullanılabilirliği önerisi değerlendirilmeye alınabilir. Aynı şekilde şema terapide dini/manevi öğelerin de yer alması destekleyici olabilir. Zira bulgular narsisizmin sağaltımında dini öğelerinde kullanılabilirliği destekler niteliktedir.

Dark triadlar yani psikolojinin karanlık üçlüsü makyavelizm, narsisizm ve psikopatiden oluşmaktadır. Selfitis ile narsisizm arasındaki ilişki, selfitisin karanlık üçlüye yatkınlığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışmada narsisizmin, selfitis yordayacağına dair hipotez kurulmuştur. Araştırmanın “(*H₁*) Narsisizm selfitis değişkenini yordamaktadır” hipotezi desteklenmiştir. Narsisizm, selfitis davranışının .441’ini açıklamaktadır. Bu bakımdan narsisizmin selfitis üzerindeki etkisi oldukça fazladır diyebiliriz. Narsisizm, selfitis davranışının % 44’ünü etkilemektedir. Bu durum göstermektedir ki psikopatolojideki karanlık üçlünden biri olan narsisizmin sanal âlemdeki görünümünü, selfitis kavramı karşılayacak özellikler taşımaktadır. Selfie çekme ile ilgili yapılan çalışmalarda twitter, instagram ve facebook gibi sosyal medya sitelerinde narsisizm ile selfie davranışı birbirine eşlik etmektedir. Narsisizmin, selfitis davranışını bu denli etkilemesi ise gerçeklikten sanallığa bir aktarım olarak ifade edilebilir. Bu aktarım konusunda Freud’un ifade ettiği birincil ve ikincil narsisizm ayrımı da yaşanıyor olabilir. Freud, birincil narsisizmin kendini koruma içgüdüsünü harekete geçirerek egoya libidonal yönelim olarak tanımlamıştır. İkincil narsisizm ise kişinin dışarıda bulamadığı sevgi ve ilgiyi⁵⁹ başta annesinden ve dış nesnelere ayırıp kendine tekrar odaklanması olarak tanımlamıştır. Freud’a göre birincil ve ikincil narsisizm anormal olmayıp, kişilerin birincil narsisizmden ikincil narsisizme geçerken psikopatolojik rahatsızlıklar yaşaması muhtemeldir demiştir. Burada bağlantıyı şu şekilde kurabiliriz; gerçek

⁵⁷ Morf - Rhodewalt, “Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Model,” 177.

⁵⁸ Burcu Altın - Cansu Alsancak-Akbulut, “Kişilik Bozukluklarında Şema Terapi Etkililik Çalışmalarının Gözden Geçirilmesi,” *Türk Psikoloji Yazıları* 2/42 (2018): 76-84.

⁵⁹ Demirci - Ekşi, “Büyükleme Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi,” 37-58.

dünyadaki narsisizm birincil narsisizm ise sanal dünyaya selfitis yoluyla yansıtılan ikincil narsisizmdir. Kişinin kendi yaşamasını sürdürmesi için öz-sevgi anlamında vasat bir narsisizm yaşaması normal olarak değerlendirilebilir. Fakat sanal âleme selfie yoluyla yönlendirilen narsisizm ikincil narsisizm gibi durmaktadır. Zira kişinin takipçi ve beğeni alması, libidonal enerjinin benlikten uzaklaşıp dışarı ve bilinmeyen bir ortama aktarılmasına neden olmaktadır. Çünkü kişinin öz-sevgisini odaklayacağı yer, kendisi ile sosyal medya takipçileri ve beğeni almak arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu bakımdan birincil ve ikincil narsisizm arasındaki uyumsuzluk kişiyi daha fazla psikopatolojiye itebilir diyebiliriz.

Regresyon ilişkilerine göre değişkenlere bakıldığında dindarlığın narsisizmle korelasyon ilişkisi bulunduğundan yordama etkisinin de olacağı öngörülebilir. Örneğin yapılan bir çalışmada narsisizm, dini başa çıkma ve dindarlık arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bu çalışmaya göre dindarlık ve dini başa çıkma ile narsisizm arasında anlamlı düzeyde ilişkilerin olduğu görülmüştür.⁶⁰ Yapılan bir diğer çalışmada ise narsisizmin kişilerin manevi (spritüel) etkinliklerini düşürdüğü saptanmıştır.⁶¹ Bulgulara göre narsisizmin manevi yönelimi olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Bir diğer çalışmada ise dini yönelimin narsisizmi yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Dini yönelim içsel ve dışsal olarak değerlendirilmiştir. İçsel ve dışsal dindarlığın narsisizmi anlamlı ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın regresyon ilişkisi zayıf dahi olsa yine de istatistiki olarak geçerlidir.⁶²

3.4. Aracı Değişken İlişkisi

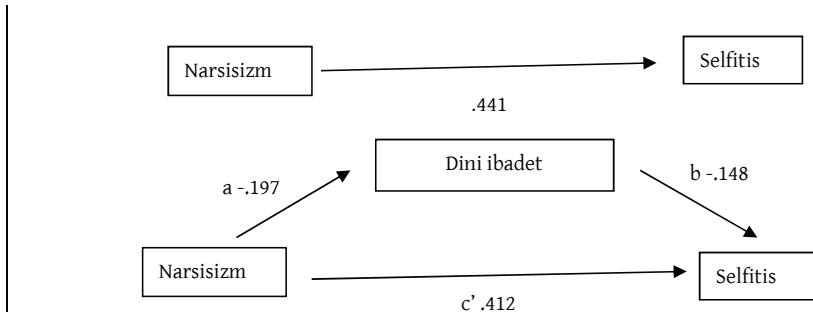
Narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide, dindarlık, dini davranış ve dini ibadet boyutunun ayrı ayrı aracı değişkenlik yapabileceği varsayımı ortaya atılmıştır. Fakat dindarlık, dini davranış ve dini ibadetin aracı değişken olabilmesi için bazı istatistiki şartlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki aracı değişken ilişkisi test edilen değişkenin bağımlı ve bağımsız değişkenle anlamlı düzeyde ilişkisi olması gerekmektedir. Aracılık yapacak değişkenlere bakıldığında Tablo 2 ve Tablo 3 incelenerek ilk koşul incelenebilir. Tablo 3'teki ilişkilere bakıldığında dindarlık ile selfitis arasında herhangi anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmadığı görülmektedir ($\beta = -.126$; $p = 0.074$). Bu bulgulara göre dindarlık değişkeni, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide aracı değişken olamaz sonucu ortaya

⁶⁰ Hessel J. Zondag - Marinus H.F. Van Uden, "I just believe in me: Narcissism and religious coping", *Archive for the Psychology of Religion* 32/1 (2010), 69-85.

⁶¹ Austin J. Simpson v.dğr., "Interpersonal Transgressions and Interest in Spiritual Activities: The Role of Narcissism", *Current Psychology* 35/2 (2016), 195-206.

⁶² P. J. Watson vd., "Religious Orientation And Attitudes Toward Money: Relationships With Narcissism And The Influence Of Gender", *Mental Health, Religion & Culture* 7/4 (Aralık 2004): 277-288.

çıkmiştir. Dini davranış değişkeninin selfitis ile anlamlı düzeyde ilişkisi olmadığından dolayı (Bk. Tablo 3) narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide aracılık etmesi istatistiki olarak mümkün değildir ($\beta = -.005$; $p = .941$). Bu doğrultuda sadece dini ibadet boyutu narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide aracılık şartlarını taşımaktadır. Şekil 1’de aracı değişken modeli sunulmuştur.

a: $p = .005$; b: $p = .021$; c': $p < 0.001$

Şekil 1: Çalışmanın Aracı Değişken Modeli

Yukarıdaki Şekil 1’e bakıldığında narsisizm ile selfitis arasındaki ilişki anlamlı düzeyde olup .441 değerindedir. Narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkiye dini ibadet değişkeni aracı olarak girdiğinde ilişkinin anlamlı ve .412 değerine düştüğü görülmektedir. Buradan hareketle aracı değişken modelinin istatistiki olarak geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Yapısal eşitlik modelinde ayrıca bootstrap ve indirekt ilişkilerinin anlamlı çıkması gerekmektedir. Bootstrap analizi bulgularına bakıldığında: Aracı değişken analizi bulgularına göre dini ibadet değişkeni, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkiye girdiğinde modelin istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p = .027$; alt sınır (LB) = .010; üst sınır (UB) = .089). Dini ibadet boyutu, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkiye dâhil olduğunda, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide % 3 oranında bir değişim gerçekleşmektedir. Modelde dini ibadet boyutu tam olarak aracılık görevi görmese de kısmi düzeyde aracılık etmektedir denilebilir.

Aracı değişken modeli 0.001 değerinde anlamlılık göstermiş olup, aracı değişken etkisi % 1 ile % 8 arasında seyretmektedir. Buna göre dini ibadet değişkeni narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkiye dahil olduğunda, bu ilişkiyi en az % 1 en fazla % 8 kadar etkilemektedir. Buna göre narsisizm ile selfitis arasında oluşan olumsuz ilişkiyi dini ibadetler kısmi de olsa etkileyebilmektedir. Narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide, dindarlığın aracı değişkenlik görevini test eden çalışmalar bulunmamaktadır. Narsisizm ile özgüven arasındaki

ilişkide İslami yönelimin aracı değişkenlik görevini test eden bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre İslami yönelimin, narsisizm ile özgüven arasındaki ilişkide aracı değişken görevi görmediği tespit edilmiştir.⁶³ Bu veri ve bulgulardan hareketle “(H₀) Dindarlık, dini davranış ve dini ibadet, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide aracı değişken görevi görmektedir” hipotezi sadece dini ibadet boyutunda desteklenmiştir.

Yurtiçi ve yurtdışı literatüre bakıldığında yukarıdaki aracılık modelini direkt olarak destekleyecek veri veya bulgu yoktur. Ancak Türkiye örneğinde yapılan bir başka çalışmada cinsiyetin narsisizm ile selfie paylaşma davranışı arasındaki ilişkide moderatörlük etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada erkeklerde narsisizm ile selfie paylaşımı arasında pozitif yönde korelasyon ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.⁶⁴ Buna ek olarak Şekil 1’in dolaylı yorumlanması da mümkündür. Daha önce yapılan çalışmalarda dindarlık ile narsisizm arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Örneğin bir çalışmada dindarlık puanları yüksek olanların narsisizm puanlarının düşük tespit edilmiştir.⁶⁵ Ayrıca narsisizm ile selfie davranışları arasında da pozitif yönlü ilişkinin olduğu ifade edilmiştir.⁶⁶ Buradan hareketle narsisizmin selfitis davranışını artırdığını söyleyebiliriz. Şekil 1’deki aracılık modeli göstermektedir ki; gündelik hayatta bir birey narsistik kişilik özelliklerine sahip ise sanal dünyada selfitise daha fazla yönelmektedir. Fakat kişi ibadete yöneliyorsa, narsisizm ile ibadet arasında negatif yönlü ilişki olmasından dolayı narsisizm puanları düşmektedir. Bireyde narsisizmin etkisi düştükçe bu durum selfie çekimlerine de yansımaktadır. Bu ikisinin ilişkisine ibadet dahil edildiğinde hem narsisizm hem de selfitis düşmektedir. Dahası ibadete daha çok yönelen bir kişide narsisizmle selfitis arasındaki karşılıklı pozitif etkinin kısmi olarak kırıldığını veya engellenmeye başladığını belirtebiliriz.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre Selfitis Ölçeğinin istatistiki olarak güvenilir ve geçerli olduğu saptanmıştır. Korelasyon ilişkilerinde ise selfitis ile dini ibadet arasında negatif ve selfitis ile narsisizm arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Narsisizm değişkeni ile dindarlık ve dini ibadet arasında anlamlı düzeyde ve negatif yönde korelasyon ilişki vardır. Regresyon bulgularına bakıldığında dini ibadet, selfitis değişkeninin anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordayıcısıdır. Dahası dindarlık ve dini ibadet boyutu, narsisizm değişkenini anlamlı ve negatif yönde yordamıştır.

⁶³ Gürsu - Apaydın, “Narsizm İle Özgüven Arasındaki İlişkide İslâmî Eğilimin Aracılık Rolü,” 439-454.

⁶⁴ Demirci - Ekşi, “Büyükleme Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi,” 37-58.

⁶⁵ Paweł Lowicki - Marcin Zajenkowski, “No empathy for people nor for God: The relationship between the Dark Triad, religiosity and empathy,” *Personality and Individual Differences* 115/1 (September 1, 2017): 169-173.

⁶⁶ Sorokowski et al., “Selfie Posting Behaviors Are Associated with Narcissism among Men,” 123-127.

Ayrıca narsisizm değişkenin selfitisi anlamlı ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Son olarak dini ibadet boyutu, narsisizm ile selfitis arasındaki ilişkide kısmi olarak aracılık yapmaktadır.

SONUÇ

Çalışmanın sonuçlarına bakılacak olduğunda Selfitis Ölçeği Türkçeye uyum sağlamıştır. Bu ölçek Türk kültüründe kullanılabilir özellikler göstermiştir. Genel dindarlık ve dini davranış ile selfitis arasında ilişki olmaması ölçeklerin yapısından kaynaklanacağı gibi örneklemeden kaynaklanan sorunlara da işaret etmiş olabilir. Zira örneklem grubu sadece İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Ayrıca genel dindarlık ve dini davranışın, selfitisi yordaması da örneklem veya ölçümden kaynaklanıyor olabilir. Bunlara ek olarak dindarlık ve dini davranışta korelasyon ve regresyon ilişkisinin olma durumu, selfitis ile dindarlık ve dini davranış arasındaki ilişkinin yapısına bağlı da olabilir. Dindarlık ve dini davranış ile selfitis arasında korelasyon ve regresyon ilişkisi çıkmamasının nedenlerini tespit edebilmek için uyarlaması yapılan Selfitis Ölçeğinin farklı çalışmalarla test edilmesi gerekmektedir. Dini ibadet ile selfitis arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkinin olması, dini ibadetlerin koruyuculuğunu ve engelleyici rolünü ortaya koymaktadır. Dahası dini ibadetin, selfitis üzerindeki etkisi yordama gücüyle de ortaya çıkmaktadır. Selfitis ile narsisizm arasındaki ilişkinin pozitif yönde olması, selfitisin, diğer psikopatolojilerle özellikle karanlık üçlü ile ilişkili olabileceğini göstermektedir. Dini ibadetin selfitis ve narsisizmi negatif yönde yordaması, dinin, psikolojinin psikopatolojik yönünü temsil eden iki değişkeni önleme ve engelleme etkisini de ortaya koymaktadır. Bu açıdan bulgular, manevi danışmanlık ve rehberlik açısından da önemli bir veriler sunmaktadır. Son olarak aracı değişken testinde görülmektedir ki narsisizm selfitis davranışını artırmaktadır. Fakat narsisizm ile selfitis davranışını sergilemede dini ibadet negatif yönlü kısmi etki göstermektedir. Bu durum da işaret etmektedir ki dini ibadet, narsisizm ile selfitis ilişkisindeki olumsuz etkileşimi kısmi de olsa kırmakta ve önlemektedir.

Yapılan bu çalışmanın sonuçlarına bağlı olarak şu önerilerde bulunmak mümkündür: Selfitis ile narsisizm arasında pozitif ilişkinin olması ve dini ibadet ile selfitis arasında negatif ilişkinin olması nedeniyle selfitis ile dindarlığın olumsuz yönleri arasında ilişki olabilir. Bu nedenle selfitis ile dindarlığın olumlu yönlerinin yanında olumsuz yönleri de incelenebilir. Ek olarak karanlık üçlü (dark triad), selfitis ve dindarlık arasındaki ilişkilerin de bulguları, çalışmanın konusu bağlamında paralel bulgular ortaya koyabilir. Selfitis ile narsisizm arasındaki ilişkiden dolayı olumlu ve olumsuz dini başa çıkma ile selfitis arasındaki ilişkilerin incelenmesi yerinde olabilir. Bu bağlamda selfitis

puanları yüksek olanların olumsuz dini başa çıkmayı daha çok kullanacaklarına dair bir varsayım test edilebilir. Çok boyutlu dindarlık ölçekleri ve bireysel dindarlık ölçeği ile selfitis arasındaki ilişkilerin araştırılması da gerekmektedir. Selfitis davranışı ile öz-kontrol ve dindarlık arasındaki ilişkilerin ortaya koyulması da literatüre katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Orhan - Batur, H. Zeynep - Ekşili, Nisa. “Kuşakların Değişen Yüzü Ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/19 (2014): 165–182.
- Akkaş, Cemil - Bakırtaş, Hülya - Çiftçi, Sakine. “Narsistagram: Instagram Kullanımında Narsisizm.” *Selçuk İletişim* 13/1 (January 27, 2020): 130–157. <https://doi.org/10.18094/IOSC.609111>.
- Altın, Burcu - Alsancak-Akbulut, Cansu. “Kişilik Bozukluklarında Şema Terapi Etkililik Çalışmalarının Gözden Geçirilmesi.” *Türk Psikoloji Yazıları* 2/42 (2018): 76–84. <https://doi.org/10.31828/tpy.13019961.2018.42.02.07>.
- Ayten, Ali. “Kimlik ve Din: İngiltere’deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma.” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 12/2 (June 1, 2012): 101–119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuilah/issue/4183/54922>.
- Bach, Sheldon. “On the Narcissistic State of Consciousness.” *International Journal of Psycho-Analysis* 58 (1977): 209–233.
- Balakrishnan, Janarthanan - Griffiths, Mark D. “An Exploratory Study of ‘Selfitis’ and the Development of the Selfitis Behavior Scale.” *International Journal of Mental Health and Addiction* 16/3 (June 1, 2018): 722–736. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9844-x>.
- Bodur, Hüsnü - Korkmaz, Sezai. “İlahiyat Öğrencilerinde Sosyal Medya Kullanımı ve Dindarlık İlişkisi.” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2017): 329–351.
- Byrne, B. M. *Multivariate Applications Series. Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming (2nd Ed.)*. New York: Routledge/Taylor & Francis Group, 2010.
- Charoensukmongkol, Peerayuth. “Exploring Personal Characteristics Associated with Selfie-Liking.” *Cyberpsychology* 10/2 (July 1, 2016): 7. <https://doi.org/10.5817/CP2016-2-7>.
- Demirci, İbrahim - Ekşi, Fusun. “Büyükleme Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi.” *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 46/1 (June 1, 2017): 37–58. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.330008>.
- Erkuş, Adnan. “Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar.” *Türk Psikoloji Bülteni* 13/40 (2007): 17–26.

- Freud, Sigmund. "On Narcissism: An Introduction." *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works* 14/1 (1914): 67-102.
- Gibbs, Martin - Carter, Marcus - Arnold, Michael - Nansen, Bjorn - Kohn, Tamara - Meese, James - Gibbs Marcus Carter Michael Arnold Bjorn Nansen Tamara Kohn, Martin. "Selfies at Funerals: Mourning and Presencing on Social Media Platforms." *International Journal of Communication*. 2015. <http://ijoc.org>.
- Griffiths, Mark D. "'Behavioural Addiction' and 'Selfitis' as Constructs - The Truth Is out There! A Reply to Starcevic et Al. (2018)." *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. SAGE Publications Inc., August 1, 2018. <https://doi.org/10.1177/0004867418782423>.
- Gupta, Aman - Khan, AmirMaroof - Rajoura, OP - Srivastava, Shruti. "Internet Addiction and Its Mental Health Correlates among Undergraduate College Students of a University in North India." *Journal of Family Medicine and Primary Care* 7/4 (2018): 721. https://doi.org/10.4103/jfmmpc.jfmmpc_266_17.
- Gürsu, Orhan - Apaydın, Çiğdem. "Narsizm İle Özgüven Arasındaki İlişkide İslâmî Eğilimin Aracılık Rolü." *Ekev Akademi Dergisi* 20/66 (2016): 551-562.
- Gürsu, Orhan - Önce Özokudan, Fatmana Semiha. "Ergenlerde Dindarlık, Narsizm ve Özgüven." *Turkish Academic Research Review - Türk Akademik Araştırmalar Dergisi [TARR]* 4/4 (December 31, 2019): 439-454. <https://doi.org/10.30622/tarr.648729>.
- Halpern, Daniel - Valenzuela, Sebastián - Katz, James E. "'Selfie-Ists' or 'Narcis-Selfiers'?": A Cross-Lagged Panel Analysis of Selfie Taking and Narcissism." *Personality and Individual Differences* 97 (July 1, 2016): 98-101. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.03.019>.
- Howitt, D. - Cramer, D. *Introduction to SPSS Statistics in Psychology: For Version 19 and Earlier*. Harlow: Pearson Education Limited, 2011.
- Internet World Stats (IWS). "Europe Internet Stats - Population Statistics." Accessed: April 17, 2020. <https://www.internetworldstats.com/europa2.htm#tr>.
- Kartopu, Saffet. "Narsisizmin Dindarlık Eğilimleriyle İlişkisi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği." *The Journal of Academic Social Science Studies* 6/6 (2013): 625-649.
- Kohut, H. "Thoughts on Narcissism and Narcissistic Rage." *Psychoanalytic Study of the Child* VOL.27 (1972): 360-400. <https://doi.org/10.1080/00797308.1972.11822721>.
- Korkmaz, Sezai - Mehmedoğlu, Ali Ulvi. "Dindarlık, Siber Zorbalık ve Problemlili İnternet Kullanımı İlişkisine Dair Nicel Bir Araştırma." *Dini Araştırmalar* 21/53 (15-06-2018) (June 15, 2018): 35-54. <https://doi.org/10.15745/da.433507>.

- Leckelt, Marius - Wetzel, Eunike - Gerlach, Tanja M. - Ackerman, Robert A. - Miller, Joshua D. - Chopik, William J. - Penke, Lars et al. "Validation of the Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire Short Scale (NARQ-S) in Convenience and Representative Samples." *Psychological Assessment* 30/1 (January 1, 2016): 86–96. <https://doi.org/10.1037/pas0000433>.
- Lin, Chung Ying - Lin, Cheng Kuan - Imani, Vida - Griffiths, Mark D. - Pakpour, Amir H. "Evaluation of the Selfitis Behavior Scale Across Two Persian-Speaking Countries, Iran and Afghanistan: Advanced Psychometric Testing in a Large-Scale Sample." *International Journal of Mental Health and Addiction* 18/1 (February 1, 2020): 222–235. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00124-y>.
- Łowicki, Paweł - Zajenkowski, Marcin. "No Empathy for People nor for God: The Relationship between the Dark Triad, Religiosity and Empathy." *Personality and Individual Differences* 115/1 (September 1, 2017): 169–173. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.012>.
- Maddox, Jessica. "Guns Don't Kill People ... Selfies Do': Rethinking Narcissism as Exhibitionism in Selfie-Related Deaths." *Critical Studies in Media Communication* 34/3 (May 27, 2017): 193–205. <https://doi.org/10.1080/15295036.2016.1268698>.
- Mak, Kwok Kei - Lai, Ching Man - Watanabe, Hiroko - Kim, Dong Il - Bahar, Norharlina - Ramos, Milen - Young, Kimberly S. - Ho, Roger C.M. - Aum, Na Rae - Cheng, Cecilia. "Epidemiology of Internet Behaviors and Addiction among Adolescents in Six Asian Countries." *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 17/11 (November 1, 2014): 720–728. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0139>.
- Morf, Carolyn C. - Rhodewalt, Frederick. "Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Model." *Psychological Inquiry* 12/4 (2001): 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1.
- Naz, Samreen - Sharma, Hariom. "Review on Internet-Addiction, Personality, Religion and Adjustment of Youth." *International Journal of Recent Scientific Research* 9/1 (2018): 23535–23540. <https://doi.org/10.24327/ijrsr.2018.0901.1487>.
- Nelson, James M. *Psychology, Religion and Spirituality*. n.d.
- Ögel, Kültegin. *İnternet Bağımlılığı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Oyman, Nihat. "Sosyal Medya Dindarlığı." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2016): 125–167.
- Özdemir, Zafer. "Sosyal Medyada Kimlik İnşasında Yeni Akım: Özçekim Kullanımı." *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 2/1 (2015): 112–131.
- Özel, İsa. "Dindarlarda Narsizm: Yüksek Din Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma." *Journal of International Social Research* 7/32 (2014): 310–327.
- Peterson, Christopher - Seligman, Martin. *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. New York: Oxford University Press, 2004.

- Simpson, Austin J. - Hermann, Anthony D. - Lehtman, Mark J. - Fuller, Robert C. "Interpersonal Transgressions and Interest in Spiritual Activities: The Role of Narcissism." *Current Psychology* 35/2 (June 1, 2016): 195–206. <https://doi.org/10.1007/s12144-015-9393-z>.
- Sorokowski, P. - Sorokowska, A. - Oleszkiewicz, A. - Frackowiak, T. - Huk, A. - Pisanski, K. "Selfie Posting Behaviors Are Associated with Narcissism among Men." *Personality and Individual Differences* 85 (October 1, 2015): 123–127. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.05.004>.
- Starcevic, Vladan - Billieux, Joël - Schimmenti, Adriano. "Selfitis, Selfie Addiction, Twitteritis: Irresistible Appeal of Medical Terminology for Problematic Behaviours in the Digital Age." *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*. 2018. <https://doi.org/10.1177/0004867418763532>.
- Starcevic, Vladan - Billieux, Joël - Schimmenti, Adriano. "Selfitis, Selfie Addiction, Twitteritis: Irresistible Appeal of Medical Terminology for Problematic Behaviours in the Digital Age." *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. SAGE Publications Inc., May 1, 2018. <https://doi.org/10.1177/0004867418763532>.
- Twenge, Jean M. *İ-Nesli*. Ed. Seda Darcan Çiftçi. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2018.
- Vandenbos, Gary R. *APA Dictionary Of Psychology*. Washington: American Psychological Association Inc., 2015.
- Vincent, James. "American Psychiatric Association Makes It Official: 'Selfie' a Mental Disorder." 2014. <https://adobochronicles.com/2014/03/31/american-psychiatric-association-makes-it-official-selfie-a-mental-disorder/>.
- Watson, P. J. - Jones, Nathaniel D. - Morris, Ronald J. "Religious Orientation and Attitudes toward Money: Relationships with Narcissism and the Influence of Gender." *Mental Health, Religion & Culture* 7/4 (December 2004): 277–288. <https://doi.org/10.1080/13674670310001606478>.
- Zondag, Hessel J. - Uden, Marinus H.F. Van. "I Just Believe in Me: Narcissism and Religious Coping." *Archive for the Psychology of Religion* 32/1 (February 1, 2010): 69–85. <https://doi.org/10.1163/008467210X12626615185702>.

Selfitis Ölçeği

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Selfie çekmek, çevremde beni daha mutlu gösterir.	1	2	3	4	5
2.Selfielerimi paylaşmak iş ve yakın arkadaşlarımla sağlıklı bir rekabet ortamı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
3.Sosyal medyada selfielerimi paylaşarak çok dikkat çekerim.	1	2	3	4	5
4.Selfie çekerek stres seviyemi azaltabilirim.	1	2	3	4	5
5.Selfie çekerken kendime güvenirim.	1	2	3	4	5
6.Selfie çektiğim ve onu paylaştığım zaman arkadaşlarımla arasında daha fazla kabul görürüm.	1	2	3	4	5
7.Selfie aracılığıyla çevremde kendimi daha fazla ifade edebiliyorum.	1	2	3	4	5
8.Farklı selfie pozları çekmek sosyal statümün artmasına yardımcı olur.	1	2	3	4	5
9.Sosyal medyada selfielerimi paylaştığım zaman kendimi daha popüler hissedirim.	1	2	3	4	5
10.Daha fazla selfie çekmek ruh halimi düzeltir ve beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
11.Selfie çektiğimde kendime karşı daha pozitif olurum.	1	2	3	4	5
12.Selfie paylaşmak arkadaş grubumun güçlü bir üyesi olmamı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
13.Selfie çekmek, olay ve deneyimler hakkında daha iyi anılar biriktirmemi sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
14.Sosyal medyada daha fazla beğeni ve yorum almak için sık sık selfie paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
15.Selfie paylaşarak arkadaşlarımla beni takdir etmelerini beklerim.	1	2	3	4	5
16.Selfie çekmek anında ruh halimi düzenler.	1	2	3	4	5
17.Kendime olan güvenimi artırmak için daha fazla selfie çekip onlara özel olarak bakarım.	1	2	3	4	5
18.Selfie çekmediğim zaman arkadaşlarımdan kopmuş gibi hissedirim.	1	2	3	4	5
19.Gelecekte anı olması için selfie çekerim.	1	2	3	4	5
20.Selfielerimin, başkalarının selfilerinden daha iyi görünmesi için fotoğraf düzenleme araçları kullanırım.	1	2	3	4	5